

Дипломати закликають — гармати вбивають

Юлія КЕДРОВСЬКА

Постійне нарощування російської військової присутності на Сході України, відкрита збройна конфронтація сторін, тисячі смертей серед військових та цивільного населення — далеко не повний список характеристик сучасного внутрішньо- та зовнішньополітичного становища України. І, зважаючи на позиції провідних гравців світової сцени, наша держава ще довго виплутуватиметься з цих тенет російської окупації.

20

Захід цілковито усвідомлює злочинність дій РФ, знає про неправдивість контрукраїнської риторики очільників Кремля й намагається протистояти їхнім атакам, підтримуваним широким спектром засобів політичного, енергетичного, економічного й соціально-культурного тиску. Адже чудово розуміє, що, як зауважив Генеральний секретар НАТО Йенс Столтенберг, «Росія намагається підмінити верховенство права верховенством сили». Однак аргументуючи свою позицію під час 60-ї пленарної сесії Парламентської асамблеї НАТО в Гаазі 24 листопада 2014 року, пан Столтенберг водночас наголосив на важливості дипломатичної підтримки суверенітету та територіальної цілісності України, а також необхідності розв'язання конфлікту на Донбасі виключно мирними методами. Натомість було визначено потребу збільшення оборонних витрат держав — членів альянсу до 2% їхнього ВВП уже протягом наступних десяти років, бо ніні з-поміж 28 учасниць організації тільки США, Велика Британія, Греція та Естонія розраховують на задану величину фінансування оборонного сектору. Відтак, укотре підтверджується неможливість, чи то пак небажання, Заходу вступати у відкрити геополітичну конфронтацію з РФ, котра продовжує тиснути на держави, які перебувають у «зоні її пріоритетних інтересів». І це, до речі, стосується не лише України.

Дестабілізація регіональних систем міжнародних відносин чи порушення наявних *status quo* задля збільшення власного впливу й маніпулювання інтересами менш потужних гравців завжди додавали Кремлю впевненості в його геополітичній потужності. Тож свідомо ігноруючи норми міжнародного права й усталені безпекові принципи ОБСЄ, РФ зобов'язалася брати участь в охороні «державного кордону Республіки Абхазія з Грузією», підписавши 24 листопада так званий Договір між Російською Федерацією і Республікою Абхазія про союзництво та стратегічне партнерство. По суті, вкотре розбалансовуючи систему безпеки на Кавказі або проводячи випробувальні польоти

військової авіації над Балтикою, одіозний очільник Кремля намагається відвернути увагу світової громадськості від збройного протистояння на Сході України. Проте така тактика аж ніяк не доводить наявності достатнього ресурсного потенціалу РФ для розв'язання повномасштабного воєнного конфлікту з рівноцінним противником. Тому засадничою методологією продовжує залишатися виснаження опонента, підривання його економічної, соціальної й політичної стабільності. Така техніка активно застосовується Кремлем на Донбасі, в Південній Осетії, Абхазії й Придністров'ї. І вигода — не тільки в можливості отримати миттєвий доступ до стратегічно важливих об'єктів. Основна перевага — постійне заморожування конфлікту або, навпаки, підживлювання протистояння на тій чи іншій території з метою реалізації власної системи стримувань і противаг, а отже, й відняття необхідних «больових точок» супротивника.

Схоже, ситуація у східних регіонах нашої держави дуже швидко набуває обрисів «замороженого конфлікту». Й хоча і ЄС, і США наголошують на неможливості сприйняття такого сценарію розвитку подій, практичні кроки ключових акторів міжнародної сцени свідчать про протилежне. Бажання домогтися від Білокам'яної виконання мінських домовленостей наштовхується на відкрите ігнорування таких вимог. Захід сьогодні так і не поставив РФ перед певним геополітичним вибором, натомість пропонуючи офіційному Києву нові формати ведення мирних перемовин. Приміром, Сполучені Штати знову почали наголошувати на потребі відновлення женевського механізму багатостороннього діалогу щодо мирного врегулювання ситуації на Донбасі у форматі «Україна — ЄС — США — Росія». Під час робочого візиту Президента України Петра Порошенка до Братислави 16 листопада було затверджено новий механізм постійної взаємодії на рівні міністрів закордонних справ та оборони нашої держави й країн — учасниць «Вишеградської четвірки» (Польщі, Словаччини, Угорщини та Чехії). А вже

18 листопада під час зустрічі українського лідера з міністром закордонних справ ФРН Франком-Вальтером Штайнмайером сторони погодилися щодо доцільності застосування так званого веймарського формату багатосторонніх переговорів про врегулювання ситуації на Донбасі, до роботи якого (окрім України й РФ) мають долучитися представники Німеччини, Польщі та Франції.

Проте запропоновані механізми встановлення миру навряд чи виявляться дієвими за відсутності бажання агресора вступити в переговори. Тим паче що створення таких собі «груп тиску» західних держав не тільки розосереджує їхні зусилля та вплив, а й дає можливість Росії обирати вдалу дипломатичну тактику для налагодження контактів із їхніми керівництвом на двосторонньому рівні.

Нині офіційна Москва продовжує заперечувати факт участі регулярних російських військ у конфлікті на Сході України. Інколи навіть складається враження, що офіційні особи РФ просто-таки насміхаються над усім цивілізованим світом, доводячи власну оцінку ситуації. Єдиним засобом впливу з боку Заходу залишаються санкції. Проте ані російська економіка, ані народногосподарські комплекси держав — учасниць ЄС просто нездатні витримувати значні навантаження, створені взаємним санкційним тиском. Питання в тому, котра зі сторін виявиться витривалішою. Так, 17 листопада Рада міністрів закордонних справ ЄС лише розширила список осіб та громадських організацій, причетних до процесу підготовки й проведення так званих місцевих виборів до так званих органів влади «ДНР» та

«ЛНР», що відбулися на Сході України 2 листопада. А розгляд питань посилення економічних обмежень щодо державних компаній та чиновників РФ було перенесено на березень наступного року. І цим вдало скористалася російська пропагандистська машина, очолювана особисто Володимиром Путіним. Спілкуючись із західними ЗМІ під час саміту G20 в австралійському Брісбені 15–16 листопада 2014 року, Президент РФ також не втомлювався повторювати, яких втрат зазнають економіки європейських країн у разі продовження дії російських санкцій. Однак згадуючи про 5–6 млрд. євро «європейських збитків», Володимир Путін чомусь забув згадати про 32 млрд. євро, котрі російський бюджет щорічно втрачатиме внаслідок санкцій ЄС, та 72–80 млрд. євро, що їх цьогогоріч недоотримає російський енергетичний сектор унаслідок падіння цін на нафту. Закладена в бюджеті РФ вартість чорного золота у 120 доларів США за барель аж ніяк не корелюється з нинішніми світовими ціновими показниками у 78 доларів за барель. Тому *de facto* існуючи як така собі держава-рантє, Росія починає швидко здавати свої економічні позиції. Майже нічого не постачаючи на глобальні ринки, окрім сировини та енергоресурсів, вона може з легкістю перетворитися на світового актора другого рівня. Такий сценарій цілком можливий на Заході. Проте Москва все ще знаходить певну дипломатичну підтримку на Сході.

Своєрідним підтвердженням її існування став саміт держав – учасниць Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), що відбувся в Пекіні 10–11 листопада 2014 року. Вдало скориставшись глобальними геополітичними передумовами, китайський лідер Сі Цзиньпін не тільки отримав схвальну оцінку власних ініціатив щодо створення Азійсько-Тихоокеанської зони вільної торгівлі (котра має стати своєрідним контраргументом американській ідеї Транстихоокеанського партнерства) та реалізації інтеграційного проекту «Шовковий шлях», що має пов'язати КНР із країнами, розташованими західніше від її кордонів, а й спромігся підписати низку комерційних угод із російською стороною. І байдуже, що будівництво газопроводу «Сили Сибіру» за так званим східним маршрутом наразі так і залишається під питанням: РФ уже покладає надії на прибутковість газопроводу «Алтай», котрий має забезпечити Китай блакитним паливом із Заходу. Дарма що під час оцінювання можливих прибутків (які російськими експертами енергетичного ринку визначаються в обсязі 400 млрд. доларів США) не враховуються витрати на будівництво трубопроводів: для Росії головне – уникнути цілковитої ізоляції. Проте запуск перспективних проєк-

тів насамперед потребуватиме китайських інвестицій. Тож, по суті, Москва обслуговуватиме КНР, сплачуючи «борги».

Більше того, ухвалені під час саміту АТЕС двосторонні домовленості між Китаєм і США (щодо обмеження викидів парникових газів), Австралією (щодо створення зони вільної торгівлі) та Японією (щодо налагодження роботи гарячої лінії між військовими відомствами двох країн, функціонування якої має запобігати виникненню збройних інцидентів на морі) цілковито розвіяли міф про перманентні взаємодію й порозуміння по осі «Москва – Пекін». Прагнучи таки отримати статус глобальної наддержави, КНР сьогодні випробує нову тактику, відмінну від методик, застосовуваних за часів холодної війни. Проте на відміну від позицій, яких Пекін дотримується під час вирішення питань світового порядку денного, його трактування ситуації на Сході України навряд чи можна назвати антиросійським. І причина швидше не в удаваній політичній байдужості чи небажанні псувати стосунки з РФ. Китай нині послуговується виключно економічними прагматичними інтересами свого розвитку, намагаючись стрімко поширити власну торговельно-фінансову експансію. Тож його очільникам можуть бути цікаві український ринок і можливість інкорпорації китайського капіталу до низки інвестиційних проєктів, що реалізовуватимуться на території України. Та відступати від власних національних інтересів заради стабілізації ситуації на Донбасі Китай навряд чи збирається.

Таку саму позицію обстоюють і держави – учасниці БРІКС (економічної групи, до складу котрої, окрім Росії та Китаю, входять Бразилія, Індія й ПАР), зустріч представників яких відбулася безпосередньо перед початком саміту «Великої двадцятки» в Брісбені 15 листопада. Зокрема, було погоджено, що до 2016 року країни БРІКС (на які припадає 27,2% світового ВВП) мають завершити формування власних фінансових інститутів, уключаючи Банк розвитку і пул умовних валютних резервів (обсягом 200 млрд. доларів США). Крім того, вже на наступному саміті цієї групи, котрий відбудеться в Уфі 8–9 липня 2015 року, офіційна Москва планує представити дорожню карту інвестиційного співробітництва країн БРІКС, що передбачатиме спільні механізми, здатні стабілізувати національні ринки капіталу в разі виникнення кризових ситуацій у глобальній економіці.

У принципі пріоритет економічної складової під час імплементації російської зовнішньої політики видається цілком зрозумілим та логічним. Удавана безтурботність Володимира Путіна на саміті G20, показове переміщення російських

військових кораблів у Тихому океані неподалік від територіальних вод Австралії та висловлення «занепокоєння» з приводу обмеження фінансування контрольованих сепаратистами регіонів східної України з боку офіційного Києва ні на йоту не змінили риторики західних держав. Напередодні цієї зустрічі найвищого рівня їхні лідери постійно декларували свої наміри обговорити на ній сценарії мирного врегулювання ситуації на Донбасі. Проте на практиці короткі кулуарні перемовини та відверте ігнорування російського керманіча тільки додали йому впевненості в своїй безкарності. Певна річ, західні ЗМІ мали змогу поглузувати з окремих дипломатичних конфузів, що сталися під час приїзду Президента РФ. Проте нестримна пропагандистська машина на його Батьківщині, звісно, потракувала їх так, що «проколи» спрацьовували як аргументи іміджу «народного Президента». А до того ж кремлівський диктатор отримав чіткий сигнал щодо неможливості збройної конфронтації із Заходом.

Сконцентрувавши увагу на проблемах глобальної економіки, світові лідери надзвичайно раділи домовленостям щодо підвищення енергоефективності та поліпшення характеристик викидів транспортних засобів (зокрема, великопартижних автомобілів, 75% продажів яких припадає на країни G20); схвалення Принципів високого рівня щодо забезпечення прозорості бенефіціарних власників – фізичних осіб, котрі володіють юридичними особами або контролюють їх; підписання Плану дій із боротьби з корупцією на 2015–2016 роки; збільшення сумарного ВВП «Групи двадцяти» щонайменше на 2% до 2018 року, що сприятиме зростанню світової економіки більш як на 2 трлн. доларів США й створенню мільйонів робочих місць. Тож, певна річ, переговори щодо втілення конкретних кроків на шляху до завершення війни на Сході України не проводилися. А психологічний тиск – надто м'який засіб протидії для Володимира Путіна.

Справді, сьогодні лише Литва (а не США, Канада, Австралія чи ЄС) в особі Президента цієї держави Далі Грибаускайте заявила про готовність напряму долучитися до процесу завершення збройного конфлікту на Донбасі, уклавши низку домовленостей про співпрацю з Україною у військово-технічній сфері. Крім того, її урядники консультуватимуть українських високопосадовців під час проведення реформ в енергетичному та політичному секторах, ділитимуться досвідом своєї держави у побудові LNG-терміналів і позбавленні залежності від поставок газу з Росії.

Під час зустрічі «Вишеградської четвірки» в Братиславі Україна також отримала гарантії постачання

реверсного газу від словацької сторони (незважаючи на 50-відсоткове скорочення поставок російських енергоносіїв до цієї країни). Задля забезпечення надійності реверсних поставок сторони домовилися про створення робочої групи, яка відпрацює систему інтерконекторів, котрі об'єднують Словаччину, Польщу та Угорщину. Крім того, перспективно залишається енергетична співпраця з Норвегією, адже, за словами Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, підписана між НАК «Нафтогаз України» та норвезькою нафтогазовидобувною компанією Statoil угода (згідно з котрою Statoil розпочала поставки газу на територію України зі Словаччини вже 1 жовтня 2014 року) «дає можливість Україні купувати газ у лідера енергетичного ринку». Норвегія (котра, до речі, не є членом ЄС) також має змогу долучитися до модернізації української газотранспортної системи, інвестуючи у відповідні проекти, та сприяти будівництву «Балтійського трубопроводу», завдяки запуску якого норвезький газ міг би з легкістю постачатися до Польщі, а звідти – до нашої держави.

Така підтримка сьогодні є доволі важливою для України, адже, по суті, засвідчує існування своєрідного «проукраїнського лобі» серед європейських країн. Однак ці поодинокі ініціативи просто нездатні виштовхнути нашу державу з круговерті військово-політичного протистояння й економічної кризи, що охопила всі регіони України. Світові центри сили в особі США та ЄС не підуть далі декларування свого невдоволення та стурбованості: в геополітичному контексті баланс сил у світі, в принципі, все ще не порушено. Держави «Старої Європи», які завжди виступали форпостом організації (зокрема, Франція та Німеччина), формуючи її зовнішню політику, не намагалися розірвати встановлених із РФ зв'язків. Тому дедалі частіше чуємо їхні заклики до повоєнного відновлення Донбасу, хоча війна на Сході України ще далека до завершення; отримуємо пропозиції щодо федералізації України, хоча офіційна вітчизняна влада заявляє про унітарні засади розбудови держави. Ситуація ще більше ускладнюється тим, що такі позиції сьогодні дістають чималу підтримку й у рамках наддержавних інституцій Євросоюзу. Так, якщо экс-прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск, який обійняв посаду Голови Європейської ради 1 грудня 2014 року, декларує необхідність розбудови Європи, сильною у міжнародному контексті, котра «мусить захищати свої кордони й підтримувати сусідів, які визнають її цінності», то Голова Європейської комісії Жан-Клод Юнкер (колишній прем'єр-міністр Люксембургу) виступає проти розширення ЄС протягом найближчих

п'яти років за умови збереження «партнерських відносин» із державами – учасницями «Східного партнерства». 27 єврокомісарів, котрі сформували оновлений склад ЄК, найчастіше обстоюють поміркованіші позиції, ніж їхні попередники. Приміром, Високий представник ЄС із закордонних справ та політики безпеки Федеріка Могеріні, коментуючи розширення санкцій стосовно проросійських сепаратистів, які діють на Сході України, 17 листопада заявила про необхідність відновлення діалогу між усіма сторонами конфлікту, бо Росія є «не тільки частиною проблеми, а й, звичайно ж, частиною її розв'язання». Тому основну політичну роль ЄС вона вбачає у віднайденні ефективних засобів для мирного врегулювання східноукраїнської кризи шляхом налагодження діалогу з Росією. Єврокомісар з питань європейської політики сусідства та переговорів щодо розширення австрієць Йоханнес Хан свого часу зауважив, що не підтримує санкцій ЄС, спрямованих проти Росії. Новопризначений Комісар ЄС із питань клімату та енергетики іспанець Мігель Аріас Каньете також навряд чи обстоюватиме позиції Києва: на його думку, європейці мають завершити будівництво «Південного потоку», надалі співпрацюючи з РФ.

Як наслідок, на наднаціональному рівні європейської діяльності та, відповідно, в межах окремих міждержавних «дипломатичних груп» сьогодні наявні відмінні точки зору щодо остаточного врегулювання конфлікту на Сході України. Така розрізненість поглядів (до речі, зазвичай не притаманна європейській політиці) ставить «українське питання» на порядок денний діяльності всієї Європи. А зважаючи на активну позицію Сполучених Штатів, – й усього світу. Проте намагаючись відкинути «політику потурання агресорові», аналог якої європейські суверени втілили напередодні Другої світової війни, держави – члени ЄС XXI століття, ймовірно, застосовують інший формат цієї тактики. Мабуть, Євросоюз, кордони якого розташовані в безпосередній близькості чи взагалі прилягають до території РФ, так і не усвідомив усієї серйозності та багатогранності військово-політичної кризи на континенті. Тривіально звучатиме фраза про загрозу цілісності цієї організації чи можливу дестабілізацію її розвитку, котра може бути спровокована подальшими діями Кремля. Європейці давно прорахували такі перспективи. Інша річ – Україна, яка навряд чи заслуговує маріонеткового статусу в глобальній геополітичній грі західних держав: вона не має розплачуватися за чийсь амбіції власним суверенітетом і, тим паче, життям своїх громадян.

Логіі

Держава. Здобути, створити, захистити

На Всеукраїнському референдумі **1 грудня 1991 року** підтверджено Акт проголошення незалежності України, обрано першим Президентом України Леоніда Кравчука. 91 відсоток тих, хто взяв участь у голосуванні, сказали рішуче «Так» незалежності держави України. Відтоді минуло 23 роки. А ми, на жаль, ще й досі борсаємося в імперських тенетах, кров'ю здобуваючи справжній суверенітет і незалежність України.

«Душу й тіло ми положим за нашу свободу» – слова Державного Гімну обернулися не лише образом відданості українців своїй Вітчизні, а й страшною жертвованою реальністю. А тоді, 23 роки тому, Україну як державу визнали 57 країн світу, котрі усвідомили, що волевиявлення багатомільйонного народу треба поважати. На жаль, держава за цей час не стала сповна незалежною, заможною і щасливою. Скоріше, це країна втрачених шансів. Хоч як гірко про це вести мову.

Революція Гідності дала нам третій шанс. Українці заплатили за це життями Небесної сотні й Небесних батальйонів, які полягли, захищаючи рідну землю від агресії Росії. 1 грудня 1991-го та у листопаді-грудні 2004-го ми говорили, що хочемо змін, хочемо самі вершити власну долю. Але коли таки домагалися шансу, в ейфорії забували, що державу треба не лише здобувати, а й творити, будувати, захищати. В єдності нації за нездоланність держави великого європейського народу України.

Тарас ПОМАНЮК.